

ÚJ EGYENSÚLY SZIKLA ÉS EMBER KÖZÖTT

Védőtető a régészeti romok számára, Saint-Maurice (Svájc)

**Térből és időből kimetszve új
atmoszférát teremt a függesztett
szerkezet**

A Krisztus utáni harmadik században a római katonák közül is egyre többen megtértek a keresztény hithez. Maximianus császár nem fogadta el, hogy nála nagyobb úrnak szolgáljanak alattvalói, ezért minden eszközzel üldözte a keresztényeket, különösen keményen lépett fel a Krisztust követő katonáival szemben. Így halt vértanúhalált Szent Mór is társaival együtt a Genfi-tó partjához közeli egykori Agaunum római településen. A Római Birodalom thébai légiójának színes bőrű katonáiként állomásoztak az Alpok lábainál, amikor a császár Krisztus iránti hűségük megtagadására szólította fel őket. Mór társaival együtt letette a fegyvert, majd az alábbi választ adta földi feljebbvalójának: „A katonáid vagyunk ugyan,

Császár, de szabadon megvalljuk, hogy Isten szolgálói is vagyunk. Abban, amit parancsolsz, neked nem engedelmeskedhetünk, mert nem tagadhatjuk meg a teremtő Istent, aki a mi teremtőnk, de akár akarod, akár nem, neked is Urad és Teremtőd.” [1]

A vértanúság helyszíne, a Valais kanton területén fekvő Saint-Maurice települése ma is őrzi a vértanú nevét és emlékét. Európa legrégebbi kolostoraként a 6. században apátságot építettek az emlékére, ám ahogy a szent ünnepe is az őszi napfordulóhoz, a sötétség elhatalmasodásához kötődik, a hely is mintha ezekre az erőkre emlékeztetne. A meredek sziklafal tövébe épült kolostort a természet erői ostromolják. A St. Maurice Apátságot kö-

zel 1500 éve a sziklafal felé fordítva építették meg, a Genfet a Simplon-hágóval összekötő fontos kereskedelmi út mellett. Bár eredetileg a sziklafal oltalmazó védelme miatt építkeztek közel hozzá, épp az temette többször is az épületet maga alá. A gyakori sziklaomlások az épületegyüttes több szárnyát lerombolták az évszázadok során. 1611-ben egy nagyobb sziklaomlás pusztította el az apátság egy részét, 1942-ben pedig egy kőzuhatag a kereszthajót és az előteret is elsodorta.*

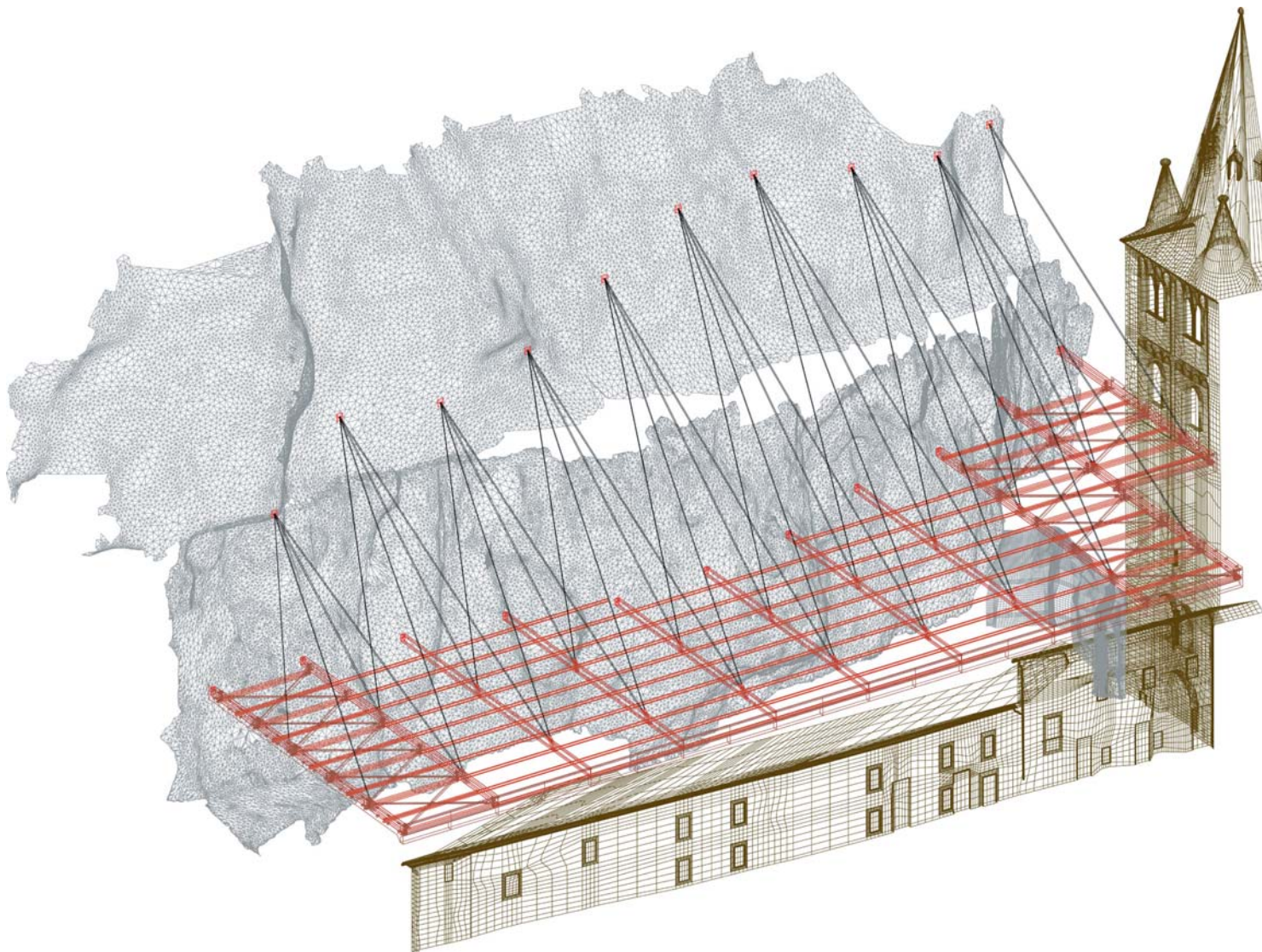
A svájci Alpok hegyláncai közt utazva az ember folyamatosan szembesül a természet erőivel és az emberi lét kiszolgáltatottságával. A zordságában is gyönyörű táj alázatra nevelte lakóit az évezredek során. A mai Svájcot létrehozó kantonok a 13. század végétől fokozatosan vívták ki függetlenségüket a környező nagyobb hatalmakkal szemben. A belső szabadság megőrzése állandó küzdelemre készítette a társadalmat. A II. világháborúban a fenyegető német nemzeti szocialista veszéllyel szemben ugyanúgy összefogtak, mint évszázadokkal korábban a Habsburgokkal szemben. 1940-ben a tábornokok jelképesen ugyanazon a Rütli-mezőn tettek esküt az

ország védelmére, mint tették azt elődeik 1291-ben. Az ország jelmondata – „Egy mindenkiért, mindenki egyért” – ma is hirdeti közösség és önfeláldozás keresztény alapelményét, amelyben Szent Mór korai tanúságtétele, mint a hely történelmének karakteres, ismétlődő motívuma jelenik meg, korszakról korszakra döntés elé állítva az Alpok társadalmát.

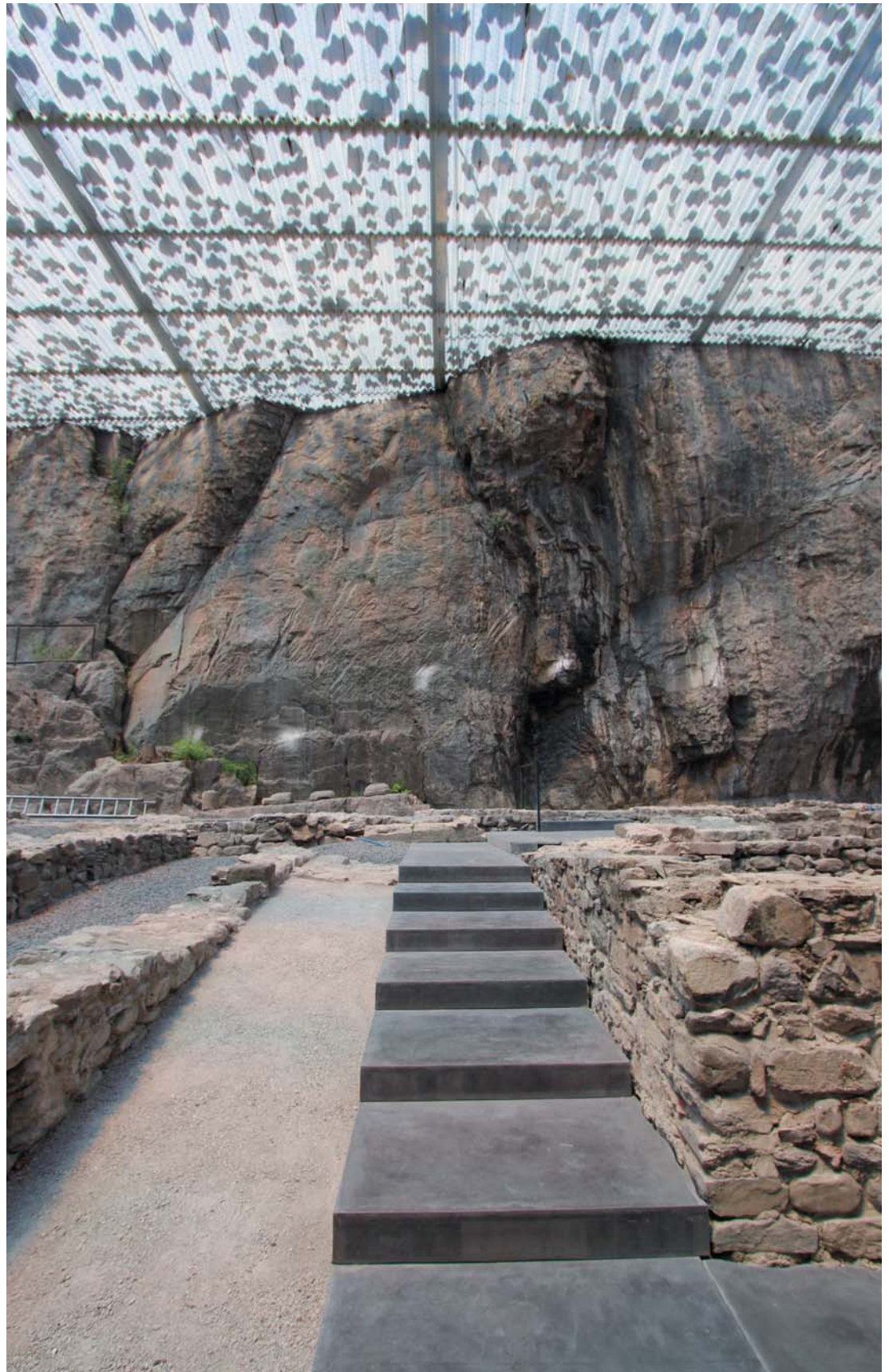
A hegyvidék topográfiája az ország alulról építkező, autonóm társadalmi berendezkedésére is hatással volt. A völgyek és a hágók egyszerre teremtenek fontos kulturális és kereskedelmi kapcsolatokat a különböző népcsoportok között, miközben a hegylánccok éles határokat húznak közéjük. Ebből adódóan az egyes völgyekben különböző nyelvek, nyelvjárások alakultak ki, az országban ma a német, francia és olasz mellett a rétoromán is hivatalos nyelv. A különböző népcsoportok alulról építkező összefogása fontos a külső fenyegetettség és a természeti erővel való együttélés terén, de eltérő kulturális berendezkedésükben már nagyobb különbségek mutatkoznak, és mindez az építészeti sokszínűségére is hatással van. Bár a svájci építészet az elmúlt évtizedekben

Építész:
Savioz
Fabrizzi
Architectes

Axonometria

A romok közt egyszerű öntött beton
elemek vezetik körbe a látogatót

A természet erőivel folytatott
évszázados küzdelmekre ad választ
az új szerkezet

a nemzetközi érdeklődés reflektorfényébe került, a „kortárs svájci építészet” [2] címke alatt általában a német, [3] illetve Graubünden kanton rétoromán völgyeit [4] értették. Az aszimmetrikus építészeti brandépítés oka az ország gazdasági kiegyensúlyozatlanságából is fakad, az olasz és francia területek nemcsak népességszámban kisebbek, de az egy főre jutó gazdasági termelékenységük is elmarad a német-svájci kantonok teljesítményétől. [5] Ebből adódóan jelentős hangsúlyeltolódások alakultak ki az ország amúgy is összetett önképében.

Az összetettség ugyanakkor nemcsak a különbségekben, de a kulturális áthatásokban, az egyedi helyi változatokban is megjelenik. A nyolcvanas években a posztmodern építészeti áramlataira egyre inkább ráunva a Valais kantonnal szomszédos olasz-svájci Ticino kanton regionális építészete került a nemzetközi érdeklődés fókuszába. A történeti szimbolikák és historizáló formák posztmodern utánzásai helyett a ticinói Tendenz mozgalom a helyi történeti mintákra kezdett el figyelni. Luigi Snozzi, Livio Vacchini és Mario Botta racionalista felfogásában a helyi anyagok, tipológiák adták a gondolkodás referenciáját. Ezzel párhuzamosan a szikár és pragmatikus német-svájci építészetre is nagy hatást gyakorolt a Milánóból politikai okokból Zürichbe menekülő Aldo Rossi, aki az olasz klasszikus építészeti hagyományokon alapuló historizáló posztmodern szemléletével formálta az építészhallgatók szemléletét. [6] Az ETH-n folytatott rövid oktatói tevékenysége nagy hatást gyakorolt az ezredforduló svájci építészetét jegyző aranygenerációra. Bár az olasz- és a német-svájci építészet is nagy hatással voltak az ország nyugati, francia nyelvterületére, a kulturális áramlatok keveredése ellenére a francia-svájci kantonok kortárs építészete eddig kevésbé került előtérbe. A francia-svájci területek építészetét természetesen nagyban meghatározza a francia építészet finom asszociációkkal átítatott érzéki építészete, miközben a konstrukciót előtérbe helyező német-svájci és a regionális formákat újraértelmező ticinói építészet hatása is érezhető.

Az ország délnyugati sarkában fekvő Rhone-völgy különös vidék. Felső részein német ajkúak, lejjebb francia nyelvűek lakják, épp ezért a kanton is kétnyelvű: Wallis-Valais. Hágói révén fontos találkozási pont, mind az észak-déli, mind a kelet-nyugati kapcsolatokban. A völgyben fekvő Saint-Maurice apátság vezetése felmérte, hogy a sziklafal és a romok közti szűk térbeli helyzetre csak egy különleges szerkezeti megoldás adhat választ, ennek megtalálására tervpályázatot írtak ki 2004-ben.

A pályázaton innovatív megoldásával a Savioz Fabrizzi Architectes nyerte el az első díjat. A stúdiót 2004-ben Laurent Savioz és Claude Fabrizzi alapította. [7] Mind-

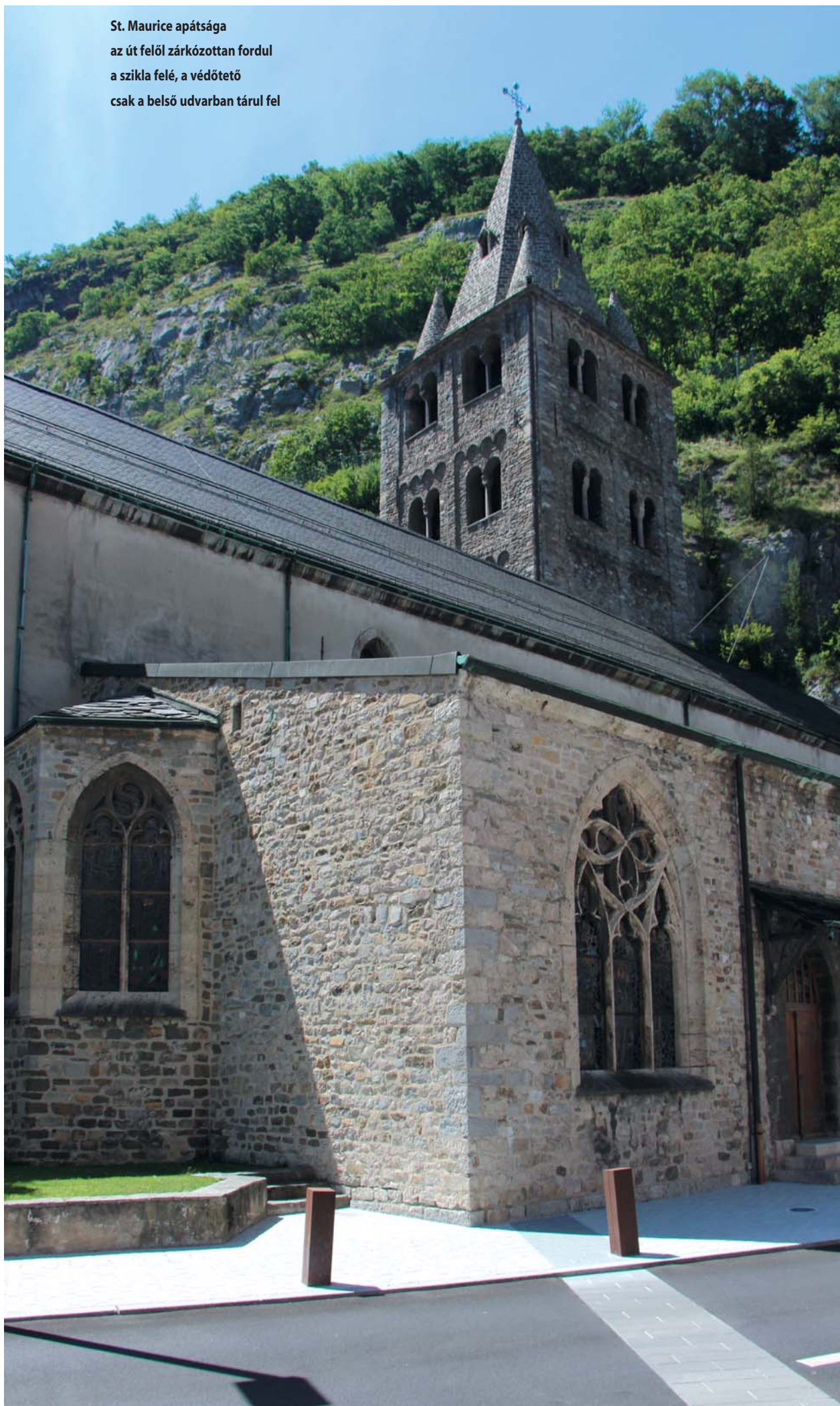

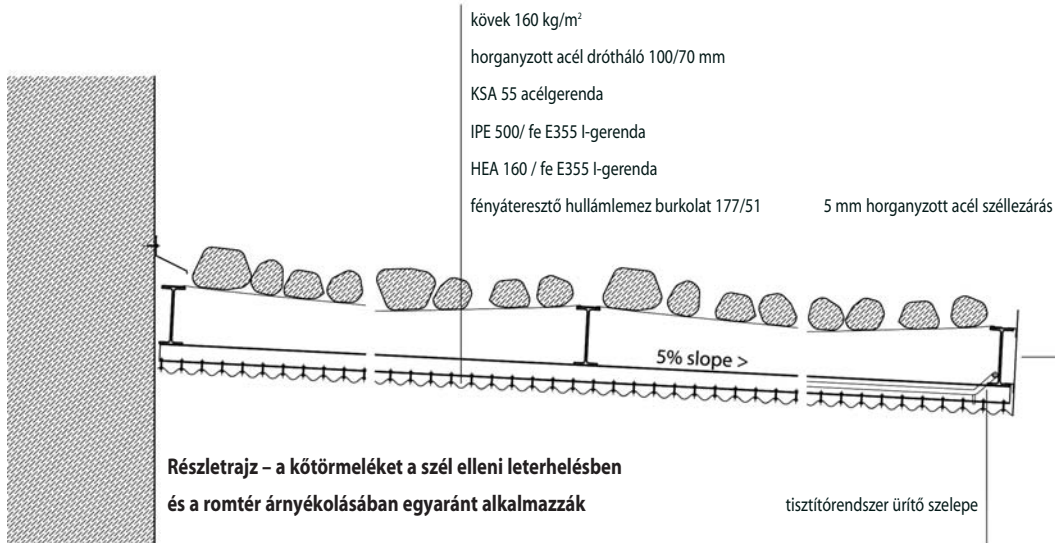
ketten a fribourgi HES főiskolán (Haute école spécialisée de Suisse occidentale de Fribourg – Nyugat-svájci Főiskola) végeztek. Az iroda léptékének meghatározásakor szándékosan kétfős partnerségükre koncentráltak, hogy a lehető leghatékonyabban reagálhassanak az ügyfelek igényeire. Megközelítésükben munkájuk alapja az adott hely természeti és épített rétegeinek elemzése. „A vizsgálat során azokat a lényeges elemeket azonosítjuk, amelyek javíthatják, megőrizhetik vagy minősíthetik a helyet. Ilyen módon úgy véljük, hogy a tervezés során az építészetnek a régió történetében és kultúrájában betöltött szerepét erősítjük a program és a funkció adaptálásával.” [8] A közelmúltban több épületük is nemzetközi ismertségre tett szert. Munkáik során előszeretettel alkalmazkodnak a helyi tipológiákhoz, archetipikus formákhoz, miközben ezeket a tradicionális formákat kortárs szerkezetekkel és anyaghasználattal ütköztetik. [9] Kiemelkedő alkotásuk a chamoson-i Roduit ház, amely egy régi kőfalazatú ház átalakítása, ahol a kiegészítések-nél bátran alakították tovább a korábbi archetipikus formát, deszkaszaluzatú látszóbeton felületekkel. [10] Másik nemzetközileg is jegyzett alkotásukká a St. Maurice-templom romterülete fölé emelt védőtető vált.

A védőtető megszerkesztése a svájci kultúra önképe. Benne van a természeti erővel folytatott küzdelem és az azt felváltó szimbiotikus együttélés, az ország külön-

A padlástérből csak a tetőablakon keresztül lehet átmászni a tetőre – a nem hivatalos látogatóknak

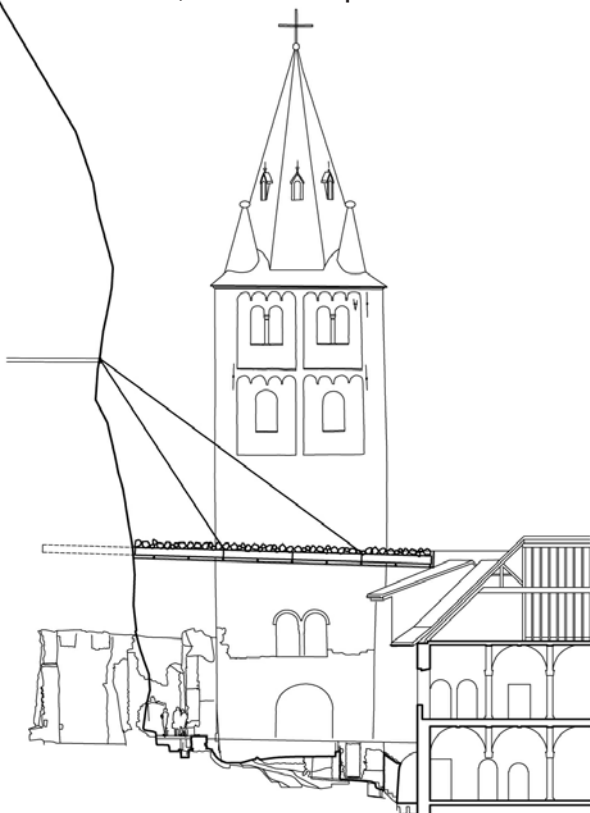
St. Maurice apátsága
az út felől zárkózottan fordul
a szikla felé, a védőtető
csak a belső udvarban tárul fel

böző építészeti tendenciáinak ötvöződése; a mérnöki szemlélet, a helyi tipológiák átértelmezése és a finom asszociatív játék. Az építészpáros a védőtetőt nem az apátságához vagy a romterülethez illesztette, hanem a fenyegető sziklafalra erősítette fel. Az egész területet lefedő tetőre fényáteresztő hullámlemez fedést helyeztek, a konzolos védőtetőt pedig, mint valami mérnöki műtárgyat, feszített pászmákkal kötötték vissza a sziklafalba. A tervezés során problémát jelentett, hogy a szél a függesztett tető alá kapva felboríthatja azt a sziklafalra, ezért leterhelésként nagyméretű köveket szórtak a hullámlemez felett elhelyezett acélrácsra. Az elhúzódozó építkezés következtében végül csak 2010-re lett kész az épület, a szerkezet méretezését a Martigny illetőséggű Alpattec SA iroda végezte el. (Az épületet publikálták a kortárs svájci építészeti bemutató legfrissebb kötetben. [11]) „Projektünk arra törekszik, hogy bemutassa a történelemnek ezt a különleges értelmezését. A 170 tonna kő felfüggesztése az állandósult veszélynek kitett helyzetet fejezi ki. A tető nyugodt és szinte szemlélődő hangulatot kölcsönöz a belső térnek. A romos alapfalak fölé épült, hogy fenntartsa a párbeszédet a homlokzatok és a szikla között. A 'kötető' fényszűrőként szolgál, és egyenletesen eloszló természetes megvilágítást eredményez.”*

Metszet – a védőtető szerkezete független az épülettől és a romtól, csak a sziklához kapcsolódik

Az új elem csak a sziklához tartozik, nem támaszkodik sem az épületre, sem a romokra vagy a földre. Nem akarja legyőzni a természeti erőket, hanem a gravitációval, széllel együttműködve ad innovatív megoldást a szűkös térbeli lehetőségek közepe. A sziklafal jelentette nehézséget, akadályt a tervezők a maguk javára fordították. A tervezés számára a korlátokból így lettek fogódzók, a hely traumája, keresztje által válthatták csak meg a műemlék szabadságát. Az alkotásnak a keresztény gondolkodás számára is fontos üzenete van. Mindenki akkora terhet kap, amekkorát, ha kell, összefogással, de meg tud emelni. „Vedd fel keresztetted és kövess engem.”

Wettstein Domonkos

Irodalom / References

- [1] Szent Mór és társai vértanúk [honlap], hozzáférhető: <<https://archiv.katolikus.hu/szentek/0922.html>> [utolsó belépés: 2019-12-11].
- [2] Davidovici, Irina: *Forms of Practice: German Swiss Architecture 1980–2000*, GTA Verlag, Zürich 2018.
- [3] Klobusovszki, Péter: *Érzéki rend: Kortárs német-svájci építészeti (DLA-értekezés)*, BME ÉDI 2008.
- [4] Wettstein, Domonkos: „Táj és ember: Kortárs graubündeni építészeti”, Országos Tudományos Diákköri Konferencia 2009.
- [5] Wettstein, Domonkos: „Szürreális monolit, Valerio Olgiati zenei látogatóközpontja”, *Metszet* Vol 1, No 4, (2010), pp 38–41.
- [6] Moravánszky, Ákos – Hopfengärtner, Judith (eds): *Aldo Rossi und die Schweiz, Architektonische Wechselwirkungen*, GTA Verlag, Zürich 2011.
- [7] Wirz, Heinz: *Savioz Fabrizzi Architectes – De Aedibus 55*, Quart Architektur, 2014.
- [8] Savioz Fabrizzi Architectes [honlap], hozzáférhető: <<https://www.sf-ar.ch/>> [utolsó belépés: 2019-12-11].
- [9] Roos, Anna: *Swiss Sensibility, The Culture of Architecture in Switzerland*, Birkhäuser, Basel 2017.
- [10] „Savioz Fabrizzi Architects Roduit House, Chamoson”, *Archdaily* [online], hozzáférhető: <<https://www.archdaily.com/494130/roduit-house-transformation-savioz-fabrizzi-architectes>> [utolsó belépés: 2019-11-30].
- [11] Herschdorfer, Nathalie – Birke von Graevenitz, Maya (eds): *New Swiss Architecture*, Thames and Hudson, London 2016.
- * Az adatok a Savioz Fabrizzi Architectes iroda által a szerző rendelkezésére bocsátott projektleírásból származnak.
- ** Az épület fotóinak elkészítéséhez köszönet jár St. Maurice akkori apátjának, Joseph Roduit (1939–2015) atyának, aki ottjártamkor váratlanul is fogadott, és a zárva tartás ellenére kinyitotta a kolostort, felvitt a tetőszerkezetre.
- Építész:** Savioz Fabrizzi Architectes
Megbízó: Saint-Maurice Apátság
Statika: Alpattec SA, Martigny,
Fotó: Wettstein Domonkos

A b s t r a c t s

WARE-NAGY, Orsolya: BACK AGAIN, AS IT ALWAYS HAS BEEN

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 16-23, DOI: 10.33268/Met.2019.7.1

THE MAIN GUARD'S HOUSE AND STÖCKL STEPS, BUDAPEST CASTLE, HUNGARY

ARCHITECT: FERENC POTZNER

Often the highest risk in architecture is found when trying to reconstruct the past: historic buildings lost to war damage or political neglect, where traditional skills need to be re-established and a contemporary take on the original function needs to be applied. Concise studies of original construction documents, archived photographs and modernisation of built form have led to these two projects' result. Behind traditional masonry modern facilities can be found, lifts, and modern mechanical services, creating a new form of experimental archaeology.

LULLULANGI, Mithen – SAMPEBUA, Onesimus: MAINTAINING THE CULTURAL HERITAGE OF TORAJA

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 24-27, DOI: 10.33268/Met.2019.7.2

TONGKONAN RESTORATION, INDONESIA

The study of the Toraja traditional house or Tongkonan in Indonesia aims to discover a better understanding of how a home serves as a container for human activities. The process of construction, from selection of materials and the cultural importance of forest estate management, through to methods of implementation and continuous social impact. Each stage being celebrated by the community to strengthen a sense of kinship. Recently some of these homes have been modernised, using for example sheet metal covering, which does increase the life span of a building at the cost of depreciating cultural and touristic value. This study aims to help the community retain value in terms of architectural and social heritage.

WETTSTEIN, Domonkos: EQUILIBRIUM BETWEEN ROCK AND PEOPLE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 28-33, DOI: 10.33268/Met.2019.7.3

COVERING ARCHAEOLOGICAL ABBEY RUINS, SAINT MAURICE, SWITZERLAND

ARCHITECT: SAVIOZ FABRIZZI ARCHITECTES

The cliffside site for this abbey was chosen about 1500 years ago for its defensible location, unfortunately regular rock falls have continually damaged the buildings and endangered life. Therefore the architect opted to design a structure which actively expresses this danger, a "steel and stone roof" that catches falling rocks. The nature of this project being somewhat traumatic stands to remind visitors that one can not defeat gravity, the power of nature or spirituality and everyone can visit these monumental ruins in the knowledge that it is possible to understand the meaning behind "Take Up Thy Cross and Follow Me".

KATONA, Vilmos: NOUVEL AND ROME

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 34-39, DOI: 10.33268/Met.2019.7.4

ALDA FENDI'S ART FOUNDATION AT FORUM BOARIUM, ROME, ITALY

ARCHITECT: JEAN NOUVEL

Taking a historical building and redeveloping it as a complex fusion of experimental studio spaces, galleries and a restaurant has resulted in a collage of ideas. The monumental building has been reimagined as to avoid the obvious: industrial structural elements vie for place alongside original stone walls, mirror walls are placed as spatial indicators, whilst other areas are purposely fragmented in order to make a play with light. This Rhinoceros Palace is available for short term residential occupancy on the same terms as its architectural manifestation as a place for experimentation, a collage of ideas.

VIRÁG, Zsolt: THE INTELLECTUAL REBIRTH OF BUILDINGS

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 40-43, DOI: 10.33268/Met.2019.7.5

NATIONAL PALACE AND NATIONAL CASTLE PROGRAM, HUNGARY

39 monumental buildings, 20 palaces and 19 castles, are undergoing restoration with the intent to preserve cultural identity in today's tourist orientated market. Careful understanding of the original function of these places must be identified prior to adding layers of the contemporary. This complex process should draw inspiration from the past, providing visitors with anecdotal experiences that stand firm in the present. Each of these buildings can be viewed as a process of intellectual

rebirth aside from their physical substance being subject to restoration. All of these buildings serve new functions, can be visited as traditional tourist attractions and are supported by the implementation of interactive learning tools.

WESSELÉNYI-GARAY, Andor: TEXT MONTAGE ABOUT A CORNER BUILDING

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 44-49, DOI: 10.33268/Met.2019.7.6

GYÖRGY SZABAD PARLIAMENTARY OFFICE BUILDING, BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECT: BENCE VADÁSZ

Urban renewal, especially in conservation areas, often raises debate regarding the choice of what might be considered an appropriate architectural style: the aesthetic ideal might be considered "beautification", "symbolic" or "political". The sensitivity of reconstructing office space in the same urban space as the Parliament building resulted in a decision to reconstruct, reflect, the neighbouring buildings' facades behind which a contemporary office building hides. Aside from debating style this project implemented innovative solutions, regarding cladding technology, reduction of weight due to poor foundation conditions and the logistics required to construct a new building without closing down one of Budapest's most important metro stations.

SZÉKELY, Márton: 134 YEARS OF COLOURS

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 50-55, DOI: 10.33268/Met.2019.7.7

MILLENNIUM HOUSE RECONSTRUCTION, BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECTS: CSABA NAGY and KÁROLY PÓLUS

Pavilions in parks, including this one in Budapest's Varosliget Park, have often suffered from neglect and/or poorly conceived restoration work. Here is an example where stepping back in time to examine the original designs has inspired a more socially and architecturally sensitive project. The original external envelope has been restored to its original decorative splendour, whilst the interior design has paid its dues to the past without submitting to overt sentimentality, providing an improved visitor experience.

WETTSTEIN, Domonkos: STAR SHAPED TIME

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 56-59, DOI: 10.33268/Met.2019.7.8

STAR FORTRESS RESTORATION, KOMÁROM, HUNGARY / ARCHITECT: ISTVÁN MÁNYI

As with many examples of Star Forts, dating back to the Renaissance, the plan form can not be appreciated from the ground. This defensive building type is unique for the way rampart walls and their subsequent access corridors and ancillary spaces create an unusual play on form, natural light and one's sense of orientation. Military installations once restored make ideal exhibition spaces, ideal for exploring as a realtime and historic experience. The quality of brickwork, contemporary masonry and architectural concrete also assist in this game play between past and present.

VUKOSÁVLJEV, Zorán: RECONSTRUCTION AGAIN

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 60-65, DOI: 10.33268/Met.2019.7.9

CSIKY GERGELY THEATRE RENEWAL, KAPOSVÁR, HUNGARY

ARCHITECTS: IVÁN HALAS, KRISZTINA L. BALOGH and FERENC ifj LŐRINCZ

Restoration and expansion of a more than one century old theatre building raises the question of examining parameters: What historic elements should be preserved to maintain the monumental building status, what changes to later additions are required and finally how to integrate ideas suited to the twenty-first century? The answer can be found in the past by undertaking a faithful restoration of the existing building and seeking out how to expand upon the original structural logic to create a contemporary extension and landscaping plan. The original pagoda like baroque theatre now sits upon a modern plinth creating a sense of dramatic approach to the functional and architectural presence.